

Tànk-ndànk

WOLOF

CE1

Jéego

7

Téere

1

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Wolof

Tànk-ndànk

Jéego 7 Téere 1

Édition 2019
Réimpression 2020

Avis de droit d'auteur : ©2016–2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l'Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Li téere bi ëmb

Ndew, xale bu jigeen bu yeewu ba 4

Lëg ak Kayaafi 15

Njàngum jàmm 27

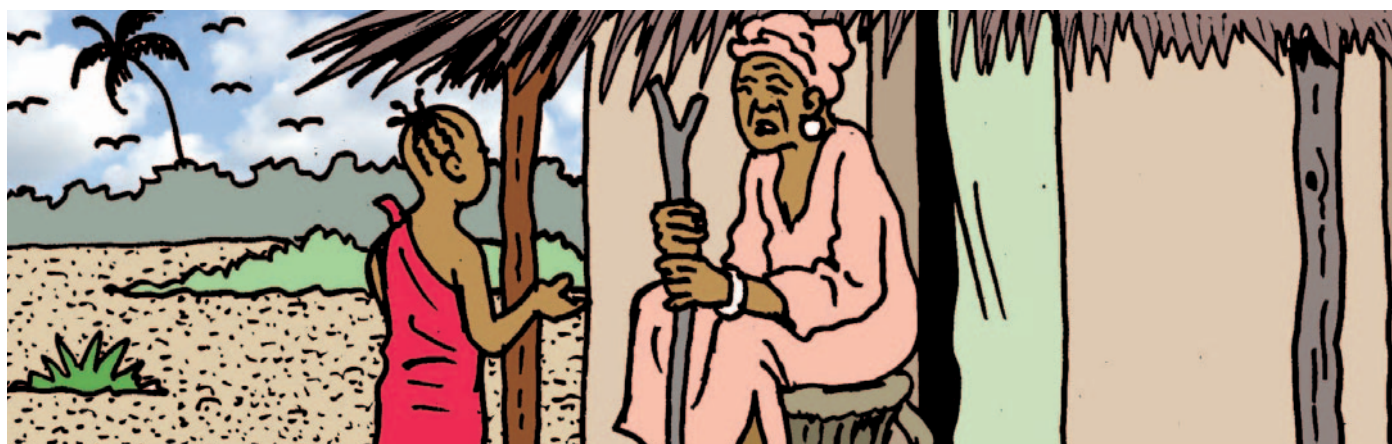
Tukkib Ñoxor ba ca Fuuta 39

Ndew, xale bu jigeen bu yeewu

Mbir mi nuy nettali fii, mu ngi xewe woon ci tundu Jaxaaw. Juroomi doomi ndey lañu woon : Laatir, Bukar, Tenej, Xemes ak Ndew caat mi. Ndew moom, ku am bopp la te yeewu. Benn bés, Laatir, Bukar ak Tenej ne dañuy wuti matt ak lu ñu lekk ca àll ba. Ba ñu demee ab diir, seen rakk jii di Ndew topp leen. Ci la ko Laatir miy seen mag séene, ne ko : Hey ! Ndew bul nu topp, laggal ca kër ga.

Ndew nanguwul dégg loolu, ci la topp ci seen gannaaw. Tenkem-tenkem, mu ngi dox ndànk ci seen gannaaw. Bi ñu koy nemmeeku, fekk na sori nañu lool. Ci lañu ko bàyyee mu ànd ak ñoom. Ndeke, li Ndew topp seen gannaaw lépp, dagg na bant ba defar ci ag xala ak ag fitt. Xale yiy dox, di dox, di dox ba jant fenk ci àllub Jaxaaw bi. Ci lañu yeme ci benn néeg ca diggu àll ba, fas yéene faa fanaan. Waaye ndax am nañu ci ndigal ?

As màggat su jigeen mu nga toogoon ca wetu néeg ba. Ndew nuyu ko ci yar ak teggin.

Màggat si ne ko : « Sama doom, ndax xam ngeen fii ? »

Ndew ne ko : « Déedeet sama maam, fii mooy fan ? »

Mu ne ko : « Fii mooy dëkku Jaanu ñàngóor. Ci diggu gétt gi la dëkk. Sàmm bu mas a rattsi lekk na la. Bu ngeen di nelaw, dina ñëw ci seen néeg bi. Su ngeen moytuwul dina leen lekk. »

Ndew ne ko : « Naka lay xame ne noo ngi fi ? »

Màggat mi tontu : « Ku fi dugg dina ko xam, boroom xam-xam la. »

Ci la Ndew xam ne mbir am na. Taxul mu tiit walla mu jàq. Waaye waxul dara magam ya.

Ci noonu, la Ndew deme ca màggat sa laaj ko ndax am na deru nag bu dëgër. Bi mu ko ko joxee, mu muur ko ca buntu néeg ba. Ci la tàmbalee nelaw ngir mën a xoole li des ci guddi gi. Waaye, laata muy nelaw, nee na magam ya ñu yee ko bu ngelaw li uppee. Naka la ngelaw li upp, ñu yee ko. Bi mu yeewoo la takkaat bu baax deru nag bi ba mu dëgër. Fexe na ba yett ci ab bën-bën bu fett mën a jaar. Ci loolu yépp, magam yaa ngay nelaw. Ñii ñu ngi xaran, ñii di gént. Kenn ku nekk ci ñoom mu deferaatal la sa càngaay. Lii lépp ngir bañ kenn ci ñoom yeewu balaa muy tiit. Bi mu noppee, ci la dëgge jaan ji muy ñëw. Mu waajal fittam ngir jàmmaarloo ak moom.

Naka la Jaan ji yegsi tàmbalee woy, mu nga naan : Hay ! hay ! ana ñi nekk fii ?

Boo ko gisee, Jaani ñàngóor la ju rëy, mat ba am ay pettaaw.

Ci la Ndew tontoo ne ko : « Ñoo ngi nii, ana ku wax loolu ?

- Man boroom néeg bi ?

- Noo tudd ?

- Man maay Jaani ñàngóor, ku ma fi fekk dama lay lekk.

- Yegsil noo ngi fii. »

Naka la jege bunt bi rekk, Ndew wacc genn fitt mu jaar ci bënn-bënn bi mu yettoon. Loolu yépp magam yaa ngi xaran. Bi fett gi jamee jaan ji, mu daldi loru ci saa sa, daldi ne lasiim ci suuf. Ndew dugal ab bant ca bën-bën ba, yëngal, yëngalaat, jaan ji ne nemm. Mu xam ne pexeem àntu na.

Ci noonu, la Ndew yeewe ñeenti magam yi : « Laatir ! Bukar ! Tenen !
Xemes ! Jógleen ! Yeewuleen ! Yeewuleen ! »

Bi ñu jógee, tiitàngé jàpp leen ñu ne ko : « Lu xew ? »

Mu ne leen : « Jógleen rekk ! »

Naka lañu jóg rekk, gis jaan ji mu ne ñareet ci seen i tànk. Ñu ne ko :
« Ku lor jaan ju rëy jii ? »

Mu ne leen : « Gaawleen nu delloo ko ca paxam ma. Dinaa leen wax
ku ko lor. » Ñoom ñeent ku nekk jàpp, ñuy diri jaanu ñàngóor ja jëme
ko ca paxam. Leeg-leeg ñu tërëf ànd daanu ndax diisaayu jaan ji. Saa su
ñu daanoo jógaat. Noonu lañu def ba delloo jaan ja ca paxam ma.
Ba ñu noppee, lañu samp seenu xél teg seen një.

Ca ëllëg sa, jabaru Jaanu ñàngóor ne doom ya ñu dem wëri seen baay ndax fanaansiwul. Naka noonu, doomi Jaanu ñàngóor ya dugg àll bi, fu ne ñu teg fa seen tànk. Ci lañu daw wutali am pax mu ñu séen. Bi ñu yegsee, gis ko mu ne ñareet ca biir ak rëyaayam ba. Ñu daldi yuuxu : « Sunu baay loru na ! » Kenn ci ñoom ne leen : « Jooy du faj dara, nanu wëri ñi ko lor. » Keneen ne : « Wax nga dëgg, wolof njaay nee na bu ndox tuuroo, an bàq a des. » Seen rakk ja ne leen : « Loolu wax ju yàqu la, xanaa ñu rootiwaat. Nanu wëri defkati ñaawteef bii. » Ci lañu tasaroo ci àll bi. Ca xarañ ga, Ndew yég ne ñu ngi leen di wër, mu ne mag ya : « Nañu soppaleku ay garab. » Àll bi yépp doon ay garab. Doomi Jaanu ñàngóor wër ba sonn, tëdd ci suufu garab yi di nelaw. Ci la Ndew ak i magam rëcce.

Xél wu yàgg wi tax na ba ñu mar, mar wu tar boole ko ak xiif ak coono. Ci noonu, lañu séen ab déeg, daw wutali ko. Bi ñu yegsee, ñu ne Ndew na wàcc ci déeg bi tàñqal leen ndox. Ndew ne leen : « Mbaa dingeen ma dimbali ma génn ci déeg bu xóot bii ? » Ñu ne ko : « Waawaaw, dinanu la dimbali. »

Ndew daldi wàcc ci déeg bi, tanq ndox may leen ñoom ñépp. Naka lañu naan ba màndi, dem bàyyi Ndew ca déeg bu xóot ba. Ñu nga aw yoonu kër ga. Nees tuuti, ay Ñey naansi ci déeg bi. Ñey wu jëkk wi naan dem. Ñaareel wi naan lu bari moom it dem. Ñetteelu Ñey wi naan ba wannaale Ndew. Deret ji tis ci ñax yi sax ci peggu déeg bi.

Ci jamano jooju, ñeenti magi Ndew yi yegg nañu ca kër ga ak seen i loxoy neen. Yóbbuwuñu matt, yóbbuwuñu ñam. Xanaa ay jooy yu metti lañu egsee. Xamal nañu waa kër ga ne Ndew dafa réer ca àll ba. Naka noonu, xibaar bi tas ca dëkk ba. Ñépp maase ci ne waa dëkk bi yépp nañu wëri Ndew. Jenn doomu nijaayu Ndew ak kenn ci ay xaritam ñoom itam wëri nañu. Coono bi tar ba ñoom ñépp a ngi noppalu ci wetu benn déeg. Ci toogaay bi, ñu dagg ay banti xat ngir defar ci ay toxoro. Naka la doomu nijaayu Ndew ji ëfe toxoro gi, am lu ko tontu ci jaww ji. Lii la wax : « Kooku ëf toxoro gi ñu ma defare, sama doomu nijaay la. Sama mag yi ñoo ma bàyyi ci àll bi, ca déeg ba, Ñey wi lekk ma. »

Ndaw lu dooy waar, kenn gisul luy nuroo ak nit.

Xale bi daw ca kër ga jox toxoro gi baayam. Moom it naka la ëf toxoro gi, tontu li ñëwaat. Baay bi tàllal ko yaay ji, bi mu ëfee, tontu li ñëwati. Baayu Ndew wax waa dëkk bi ñu wëri Ñey. Naka noonu, rakku Ndew ji ak xaritam duggati àll bi. Nees tuuti, ñu tase ak ñetti Ñey laaj leen :

« Ñey ! Ñey ! gisu leen seen moroom mi wann Ndew ? »

Ñey yi ne : « Aaa ! Nun de ndox rekk lanu naan. »

Ñu doxaat tuuti, daje ak ñey wu màggat ne ko : « Ñey ! Ñey ! gisoo sa moroom mi wann Ndew ?

- Wann kan ?

- Wann xale bu tudd Ndew ?

- Man de mag laa, ndox donj laa naan ?

- Ndax yeneen i ñey a ngi ci kanam ?

- Aa ! Wóoruma, demleen ba xam ? »

Naka lañu ko won gannaaw, dégg lu ne : « Ubbileen biiram bi ci wetu càm mooñ gi, maa ngi foofu. » Ci noonu, la ñaari xale yi fexe ba ñey wi tëdd. Bi ñu ubbee biirub ñey wi ca wetu càm mooñ ga, fekk ca Ndew. Ci lañu ko génnee, delloo ko ca dëkk ba. Ba ñu yeggee, fekk nañu waa dëkk ba yépp di ko teeru ni ñuy teeroo buur. Naka la egisi, nuyu waa dëkk ba, saafonte ak ñoom. Bi mu leen nettalee fi mu jaar, ñépp jàpp seen gémmiñ. Ku ne di ko laaj. Lu ñu ko laaj rekk, tontu na ca ci anam yu leer.

Mbirum Ndew, xale bu xarañ ba noonu la mujje. Musal na magam ya ca Jaani ñàngóor ak i doomam, musal boppam ca ñey wa gannaaw ba ca doomu nijaayam ja jàppee.

Magam ya yedd nañu leen, xas leen ndax seen kañaan. Li ñu ci mën a jàngé mooy : « Na mag ñi yërëm ndaw ñi ; ndaw ñi weg mag ñi. »

Adapté de : *Katitu Momambo, L'Histoire D'une Petite Fille Très Intelligente*
Author-Traditionnal San story - Translation-Berthelot Paul (Bruno) and Translators without Borders
Illustration -Manyeka Arts Trust - Langage -French - Level-Read aloud ©Manyeka Arts Trust 2014
Creative Commons: Attribution 4.0 - Source www.africanstorybook.org - Original source www.manyeka.co.za

Laaj yi

- 1 Ku génne Ndew ca biiru ñey wa ?
- 2 Ñaata mag yu góor la Ndew am ?
- 3 Ndax toxoro gi ñu doon ëf, Ndew moo ko fa fàtte ?
- 4 Noo gise jëfinu mag yi ak seen rakk ja ?

Lög ak Kayaafi

Lëg ak Kayaafi

Benn bés, Lëg dafa doon doxantu ci àll bi ngir wutal doom yi lekk. Mu mujj gudee ba yoon wi réer ko ndax taw bi ak lëndëm gi. Bi mu doxee ba sonn, amatul peXe, mu dugg ci ronu bànqaasu garab gu daanu ngir fanaan fa. Jekki-jekki rekk, mu dégg yuux yu tar, mu ne bëret di xool lu xew. Mu gis Njamala di daw, lu ñàng, gaaw lool, gémmin ga yaatu ba ne nàpp topp ko. Lëg gis bët ya di tàkk, nopp yay lang, mu topp ci ñoom ngir xam cëppaandaw ga. Waaye li muy gaaw gaaw, Lëg mujj na sonn ndax seen xél wu réy wi. Lëg toog ba yàgg, mu séen mu mel ni lu naaw, mbankan Njamala, buusu ko rekk mu tàkk. Lëg tiit bay lox waaye mu topp ko ba gis mu naaw dugg ci lëmu guy. Lëg jommi, dëpp di ñibbi, daje ak Kéwel mu nettali ko mbir mi ba noppi di ko laaj. Mu ne ko : « Waaw, mala moomu nu mu tudd ? »

Kéwel ne ko : « Kooku du mala, mooy Kayaafi, rab wu mag wi ci àll bi. »

Lëg dellu ne ko : « Naka lanuy def ba mucc ci moom ? »

Kéwel tontu ko ne : « Moom dafa am ay waxtu yoo xamne ci lay génn. »

Bët set na ba jant bi leer, Lëg dellu këram waaye xel mi jaxasoo. Coono bi mu fanaane, jàpp ko muy nelaw ba yàgg mu tëb, yuuxu ca kaw. Doom ji ak jabar yi wër ko, ku ne di ko laaj lu xew.

Jabar ji ne ko : « Nijaay, lu tax nga fanaan àll biig ba xëy di yuuxu nii ? »

Lëg ne ko : « Damaa gudee ba mujj gëlëm xamatuma yoon wi. »

Taaw bu góor bi ne ko : « Xanaa dangaa jommi ci guddi gi ? »

Lëg ne leen : « Rab wu mag wi ci àll bi laa fekk muy lor Njamala lorin wu ñaaw. »

Lëg faramfàcce li mu gis lépp, ñoom ñépp tiit ba dar seen gémmiñ. Doom ju jigeen ji ne ko : « Baay, àll boobu wóorul bu fa awati mukk ! » Lëg ne doom yi : « Bokkuma ak yeen xalaat ndax damaa am lu ma bëgg mu defal ma ko. »

Bàjjan Lëg ne ko : « Èpp naa def, loo fa mën a wuti, yaakaar naa ne jarul bakkan. »

Jabar ji teg ca ne : « Rab woowu ni nga waxe aw meloom, ku mu dajeel, kenn du la mën a xettali. »

Lëg ne leen : « Dégg naa leen bu baax, waaye li may wuti njariñu lëg yépp la. »

Bi guddi gi xaajee, Lëg rocceeku ndànk, jëm ca rab wa.

Xaaju guddi, Lëg jëm ca guy ga waaye mu daje ak Kéwel ci yoon wi. Kéwel ne ko : « Waaw sama mbokk, looy dox waxtu wii ci gajj bu lëndëm bii ? »

Lëg ne ko : « Damay seeti Kayaafi ndax damaa am lu ma koy dagaan. »

Kéwel ne ko : « Damaa defe ne dangay xaru, booy yegg mu lay faat. »

Lëg ne ko : « Xam naa fi ma koy jaar ba mu defal ma li ma bëgg. »

Kéwel ne ko : « Xanaa dangaa am gällaaj gu lay musal walla danga koy jat ? »

Lëg ne ko : « Ñaar yooyu nga wax duma ci def lënn, ci sama làmmiñ wi laa koy naxtaane. »

Mujj gi, Lëg ne ko : « Bëgg nga ma mucc, waaye maa ngi dem ndax Kayaafi waxtu wii lay génn. »

Kéwel jooy ne ko : « Xam naa ne tey laa lay mujj a gis ; demal waaye bul naagu ci say pexe ! »

Lëg tàggo ak Kéwel daw wuti guy ga waaye bi mu yeggee fekk génnul, xamul nu muy def. Mu jaaxle lool ndax wër na guy gi ba mu daj te gisul lëm mi. Muy xalaat ndax dafa jaawale guy gi walla guy gi dafay ubbeeku ak a tëju. Mu dellu wax ci xelam ne : Kayaafi daa dem te dëppagul walla dafa génnagul biir guy gi. Jekki-jekki rekk, guy gi di yëngatu, diir bu gàtt, mu ubbeeku, Kayaafi ne tëll, Lëg ne dàll ci suuf.

Kayaafi di xool Lëg ak tuutiwaay bi, yërëm ko, Lëg mu ngi tëdd ci suuf di lox. Kayaafi bët yi dafa xonq te rëy, yaram wépp def kawar, laaf yi gudd, gémmiñ gi yaatu ba ne yàññ. Bindam neexul a melool ndax kenn xamul ku muy nirool ñàngaay. Rab wu am doole la, mën a yuuxu, gaaw ni melax te soxor. Mu xool Lëg ba ci yàgg mu ne ko : « Yaw yaay kan ak looy wut ci sama buntu kër bi ? »

Lëg tagg ko ne : « Man, maay Lëg, damaa jóg tey nuyusi la yaw buuru àll bi. Yaay aar mbooleem ñi dëkk ci àll bi, yaa mën Gaynde te doo moroomu segg. » Kayaafi kontaan lool, firi bët yi, di yëngal bopp bi ak laaf yi mel ni kuy fecc.

Lëg dolli ci ne ko : « Ku la séen tiit, foo jaar ñépp daw làquji, kenn yabu la. » Kayaafi xol bi tooy xepp mu ne Lëg : « Masumaa dégg wax ju rëye nii waaye waxagoo ma li ngay wut. »

Lëg àndusi ba jige ne ko : « Dama am naqar, ñépp dañu may ñaawal ndax sama yuur dafa tuuti. »

Kayaafi gédd Lëg ne ko : « Bu sa yuur tuutee, nga bëgg lan ? »

Lëg xasan bopp bi ne : « Damaa bëgg nga yokkal ma ko ndax ma gën a muus mala yépp. »

Kayaafi ne ko : « Li nga bëgg mën naa nekk waaye fàww ma natt sa xam-xam ba noppi. »

Lëg ne tekk di ko déglu, Kayaafi jox ko ab bidonj, ag leget ak aw yet. Mu ne ko : « Na nga fexe ba feesal leget gi ak soowu Kéwel, bidonj bi ak ay picc yu ndaw. » Mu dolli ci ne ko : « Wutal jaan ju tolloo ak yet wi, nga boole lépp indi ko. »

Lëg meeb bagaas yi daldi wéy, dox ab diir, xasan bopp bi, wuti këram. Ci yoon wi, mu ngi xalaat naka lay def ba matal mébetam. Naka la yegsi, waa kër gi jëkkante koo gatandu ndax yaakaar sërïca. Lëgyenneeku bagaas yi, ñoom ñépp seen yaakaar yàkkeeku ndax tus nekku ci. Jabar ji ne ko : « Waaw nijaay, lii rekk moo taxoon nga dellu ca rab wu kéemaane woowu ? »

Lëg ne ko : « Déedeet, dafa wax ma duy leget gi ak soowu Kéwel, feesal bidonj bi ak picc yu ndaw. »

Mu yokku ci ne : « Yet wii nag, dafa wax ma wut jaan ju tolloo ak moom. »

Taaw bi ne ko : « Waaw baay, boo yóbboo yooyu yépp ba noppi, loo ciy jële ? »

Lëg tontu ne : « Bu boobaa, damay yokkal sama yuur gi ba ma gën a muus ci mala yépp. »

Doom ju jigeen ji ne ko : « Baay, loolu du yomb de ndax Kéwel bari na doole te dafay wéqe. »

Bàjjan Lëg teg ca ne : « Jaan, dafay mätte, di buusu te danjar ja bon ba dee. »

Bi Lëg di déglu kàddu Bàjjan Lëg gi, mu ngi yëngal geen gi ak bopp bi. Naka mu daaneel rekk, mu ne leen : « Li ngeen wax lépp dëgg la, waaye nanu jéem rekk. » Jabar ji ne ko : « Xaanaa nijaay bu nu amee ndam, nun ñépp la Kayaafi di yokk sunu yuur. »

Lëg ne ko : « Waawaaw, ndegam nun ñépp ay lëg lanu kay, nooy bokk njariñ li. »

Bàjjan Lëg ne ko : « Kon nanu woo lëg yépp nu boole sunuy xalaat. »

Lëg dajale màggati lëg yépp, leeral leen li mu ñaan Kayaafi ak li ko Kayaafi sas.

Mu teg ca ne : « Na ku ne wax li mu xalaat ngir nu mën a feesal bidonj bi ak ay picc yu ndaw. »

Genn màggatu lëg ne : « Loolu kay yomb na, danu leen di fekk fa ñuy fore, kèptal leen. » Keneen ne : « Loolu pexe la waaye, boo leen di génne ak a dugal ci bidonj bi, mën nañoo rëcc naaw. »

Lëg jël kàddu ne : « Li ma xalaat mooy, ñu tëral pexe mu nu leen wootale ba ñu duggal séen bopp ci bidonj bi. Ñépp xoolante ku ne yëngal boppam mel ni ku naan waaw. »

Lëg ne : « Leegi nu nuy def ba feesal leget gi ak meewu Kéwel. » Am ku

ne : « Danuy wër ba gis Kéwel guy doog a jur, nu jàpp ko ratt ba leget gi fees. » Am ku tontu ne : « Kéwel neexul a jàpp ndax dafa bari doole,

boobu pexe jubul. »

Genn màggat ne : « Wax dëgg amunu doole ju nu mën a téyee Kéwel, xanaa danu koy yeew ba mu dëgër. »

Lëg ne leen : « Gis naa lu gën a gaaw, mën nanu koo nax ba mu duy leget gi te dunu sonn. » Lëg yépp àndandoo ne ko : « Yaw danga noo bëgg a sonal waaye yaa nu gën a xam li nga nuy laaj. »

Mu ne leen : « Loolu ngeen foog waaye diisoo li ko tax a baax, dafay tax doo juum. » Mu teg ca ne : « Leegi jaan ji moo des, waxleen nu nuy def ba am jaan ju tollu ni yet wii. »

Genn Lëg gu màggat ne : « Jaan yombul ay mbir ndax dafa gaaw, dafay màtt di buusu te danaram baaxul. »

Geneen màggat ne : « Jaan moom, pexe mu gaaw mi mooy gállankoor ko ba du màtt, du buusu ». Lëg ne ko : « Waaw kay, lépp mat na, leegi danuy seeti picc ya, Kéwel ak jaan. »

Am ku laaj ne : « Ndax ñépp ay dem rëbbi leen ? »

Lëg ne : « Déedeet, man ak keneen rekk doy na bu nu àndee nun ñépp, kenn dunu ñime. »

Yeneen lëg yi boole ko ak lëg gi gën a nekk xale ci màggati lëg yi.

Am ku laaj ne : « Fan lanu leen di seete ? »

Lëg ne : « Picc yi danu leen di rëbbi ca déeg ba, Kéwel ak Jaan ca gajj ga. »

Kilifa lëg yi def ñaan, wax Lëg ak ki mu àndal ñu dem, yeneen lëg yi mu yewwi leen.

Lëg ak mbokkam àgg nañu ci déeg bi picc yi di naane, gas seen i pax, làqu ci biir. Ab diir, picc yi tàmbalee wàcc, xeetu njanaaw wu nekk ay naansi ci déeg bi. Ci ay simili yu néew, béreb bi fees dell ak ay picc, ñu génn ndànk. Seen peXe mooy dem ba jege picc yi, ñu mel ni ñuy werante. Picc ya di tonj, di naaw, di sab, di wër ndox mi, Lëg ak mbokkam tàmbalee waxtaan.

Lëg sànni loxo yi, di dem ak a dikk naan : « Déedeet mënul a nekk, mënul a nekk waay. »

Mbokkam mi tëb dal, tàllal loxo yi ne : « Mën naa nekk waay, xanaa gisuloo ni picc yi baree ? »

Picc yépp ne tekk, menn yëngootul, ñuy xool ñaari lëg yi ba mu yàgg ñu wëraat leen.

Am picc wax lëg yi ne : « Yeen, lu ngeen di coow nii ? »

Lëg ne ko : « Jarul laaj, loolu mënul a nekk, mënul leen ko waay. »

Mbokkam mi ne leen : « Bidonj bii la wax mënul fees ak ay picc ndax bariwuleen. »

Picc yi ree, naaw tasaaroo, am ku ne : « Loolu yomb na lool, xanaa gisuloo ni nu baree ? »

Lëg ne : « Weddi gis bokku ca, yeen a ngii bidonj baa ngi nii, duggleen nu seet. » Jekki-jekki, menn picc dugg, yeneen yi topp ca ba bidonj bi fees, Lëg ni leen ràpp tëj.

Lëg ak Mbokkam kontaan lool, làq seen bidonj, dellu ci pax yi, di xaar Kéwel yi. Ñu xaar lu yàgg, gisuñu dara, ñu dugg ci gajj bi di wër ba séen Kéwel guy nàmpal. Ñu ñëw ba jege ko, tàmbalee coowoo di joxoñ leget gi. Lëg di tëb di dal, di baagante naan : « Du sotti, bu ko xalaat, loolu mënul ne. »

Mbokkam wadd, sànni loxo yi ne : « Nanguwuma, loolu jafewul, xanaa gisuloo Kéwel gi ni mu toll ? » Lëg ne ko : « Wax nga dëgg, Kéwel gi dafa rëy lool, waaye amul meew mu fees leget gi. »

Bi mu déggee turam ci waxtaan wi, Kéwel xamatul lu muy nàmpal ndax deñ-kumpa.

Mu ne leen : « Waaw yeen, lu ngeen di wax ba di ma tudd ? »

Lëg ne ko : « Loolu jarul laaj, amuloo ci peixe ndax dafa mënul nekk. »

Mbokkam tontu ko ne : « Bul yàkkamtee wax loolu, Kéwel gii ma gis, mën naa feesal leget gi ak meew. »

Kéwel ne : « Kon yeen loolu ngeen di coow, dëgg-dëgg dangeen maa yab, lii jarul werante. » Lëg ne ko : « Ndegam noonu nga ko gise, def ko ci sunu kanam, leget gi rëy na yaatu na. »

Kéwel gi mer ba fees, wañjeetu wet gu ne, wañaaru ab diir, tiimale ween yi ci leget gi. Lëg ak Mbokkam di ko xool, meew mi sotteeku ba leget gi fees, ñu tàccu ko.

Leegi Jaan ji moo des, ñu toog ab diir séen menn saamaan muy jëm ci ñoom. Lëg ak Mbokkam làq yet wi ndax jaan ji bañ leen ragal. Bi leen Jaan ji di jub, ñu wéyel seen i pexe, di coow ak a tappale. Lëg damm loos wi tàllal loxo yi naan : bant bee ko sut fuuf, xoolal jaan ji bu baax. Mbokkam raay bopp bi ne ko : « Xamoo li ngay wax, xanaa gisuloo Jaan ji ni mu gudde ? » Li ñuy wax lépp, Jaan jaa ngi leen di xool, di dégg ñuy tudd turam, mu raam ba ci ñoom.

Mu ne leen : « Lu ngeen may tudde ? »

Lëg ne ko : « Bant bii lañu lay tëkkaleel ci guddaay. »

Jaan tàllalu, dellu lemu, firi bàngoor bi ne : yéen daal xamu leen ma, tëralleen bant bi. Ñu tëral bant bi, Jaan teg bopp bi ci cat li, tàllalu ba jeex. Lëg ak Mbokkam yeew bopp bi, ndigg li ak geen gi ci yet wi ba mu dëgër këñj. Jaan di fuddu ak a buusu waaye amul menn pexe. Lëg ak Mbokkam dem ca guy ga, teg bagaas yi, Mbokkam ma dellu. Ñu jekki-jekki, riir ma jolli, Kayaafi ne cëpp ci kanam Lëg di xool bagaas yi, di xool Lëg.

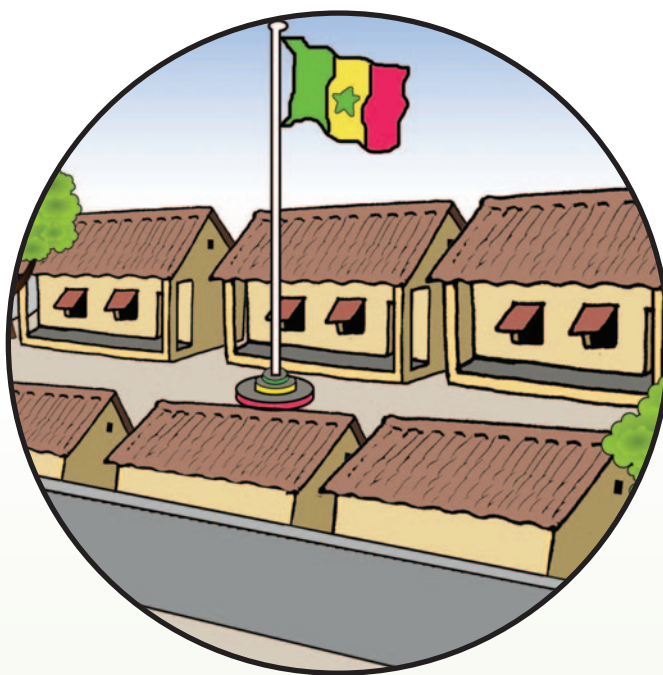
Mu laaj Lëg nu mu def ba am meewu Kéwel, jàpp jaan ak picc yi, Lëg nettali ko lépp.

Kayaafi ne ko : « Li nga muus doy na, bu ma ko yokkee, nga gën maa muus, Lëg yaakaaram yépp tas. »

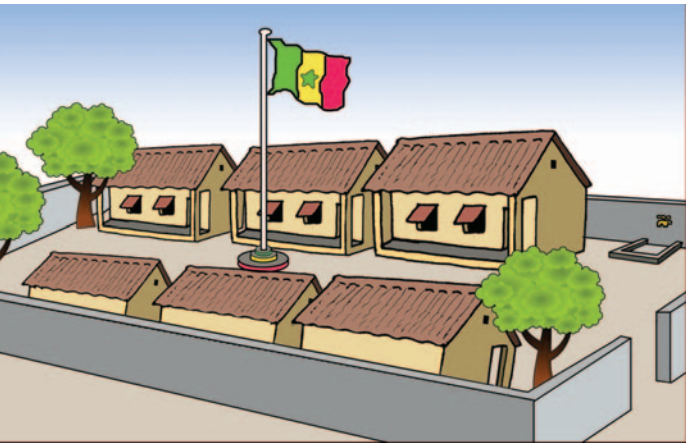
Laaj yi

- 1 Naka la Kayaafi lore Njamala ?
- 2 Yan pàcc ci jukki bi ñooy wone ne Lëg ku bari pexe la ?
- 3 Yan pàcc ci jukki bi ñooy wone ne Lëg dafa dëgër bopp ?
- 4 Lan ngeen mën a wax ci Lëg ak Kayaafi ginnaaw bi ngeen jàngée seen jaar-jaar ?

Njàngum jàmm

Njàngum jàmm

Lu dul jàmm, jàmm a ko gën. Fu jàmm amul, loo fa tàmbali daanaka du sotti. Dara mënul a sotti, file ak jàmm amul. Tax na, ngir nu soppi jamono ji ci lépp, danoo war a jiital jàmm. Looloo tax, ngir coppite am ba àdduna bi dal, ñu jiital njàng. Njàng moomu moo war a nekk jumtu-kaay bi ëpp doole. Kon, fàww nu jàngale jàmm ngir àdduna si nekk ci jàmm. Loolu nag, tekkiwul ne, xare du am, xiiroo ak ñaayoo dafay jeex.

Àdduna, su tegoo ci dëgg, te amul jaay-doole, dëkkin wi dina rafet. Loolu mën nañu cee dégge njàngale ngir am jàmm, mooy defar nit ku méngoo ak jamono. Nit kooku, dina mën jox cër moroomam ak bépp doomu aadama. Loolu, moo may àdduna bi dal te tegu ci njub ak dëgg. Leegi, nu dem ekoolu Muse Jóob, ngir mu leeralal nu, nu ñuy jàngalee jàmm.

Ca kalaasu Muse Jóob ba, bari na ay ndongo. Seen i at, tollu ci fukk i at ak benn, ba ci fukk i at ak ñett. Ren, kalaasu Muse Jóob dañuy def eksame. Kalaas bi, am na ay góor ak ay jigeen. Waaye ren moom, jigeen ñi ñoo ëpp fuuf. Ci jigeen ñi, ràññee nañu ci : Aysatu, Kiristel, Ummu, Koddu, Margo. Góor ñi, mën nañu cee lim : Mamadu, Omar, Bernaar, Alasaan ak Paskaal.

Kalaasu Muse Jóob dafa set, lépp nekk fi mu war a nekk. Taabal ban bu nekk, ñaari ndongo ñoo ci toog. Ku nekk ci ndongo yi, ubbi téereem. Ñoom ñépp, ñu ngi jàkkaarloo ak àlluwa ju mag ji. Muse Jóob taxaw ci seen kanam, leeg-leeg, mu dox ci biir kalaas bi. Xale yépp lifantu nañu. Leson bu jëkk bi jeex na, ndongo yi, yàkkamti nañu ñu jàll ci leson jàngale jàmm.

Muse Jóob, bu tolloo ci njàngalem jàmm, ndongo yi dañuy sawar. Dëkke jàmm, wareefu ñépp la. Ci noonu, Muse Jóob laaj : « Nan lañuy def ngir am jàmm ju sax ? »

Aysatu, ginnaaw ba mu yékkatee loxoom, tontu na ne : « Bàyyi xare. »

Muse Jóob, ne ko : « Waaw kumba ! » Waaye mu ne : « Yeneen ndongo yi, loolu rekk doy na, ngir am jàmm ? »

Mamadu, tontu ne : « Déedeet, ñàkk a xare, xiiroo ak ñaayoo rekk doyul. »

Kiristel, teg ci ne : « am jàmm du rekk, ñàkk a xare, xiiroo ak ñaayoo, am na leneen, luy indi jàmm. »

Muse Jóob, laaj yeneen misaal yuy indi jàmm.

Kiristel, yékkati loxoom, tontu : « Dëkke xiif, dina indi ñàkk jàmm. »

Omar, dolli ci : « Ñàkk ndox mu sell dina indi itam ñàkk jàmm. »

Ummu, beneen ndongo, ne : « Ñàkk fooy fajoo itam dina indi ñàkk jàmm. »

Muse Jóob, ba mu dëggalee, li ndongo yi tontu, mu laajaat, ku ci am lu mu ci yokk.

Bernaar tontu, ne : « Ñàkk a toppaato kéeew gi dina indi ñàkk jàmm. »

Koddu, beneen ndongo, ne : « Boddikoonte ci biir xeet dina indi itam ñàkk jàmm. »

Ca noona, Muse Jóob jaajëfal ndongo yi ci seen i tontu yu sell, dig leen beneen ndaje.

Bésu talaata bu nekk, Muse Jóob xayma lay jàngale. Talaata boobu, ba mu noppee ci njàngum kenug xayma, dafa duggaat ci lesorju njàngalem jàmm. Mu gis ni ndongo yi sawar nañu lool. Mu tàmbalee laaj ca la xale ya jàngoon démb.

Ci noonu, mu seetlu, ne xale yi, fàttewuñu luy saxal jàmm.

Mu laajaat leen : « Lan ngeen jàppaat ni mooy saxal jàmm ? »

Alasaan tontu : « Bekkoor dina indi ñàkk jàmm. »

Muse Jóob ne ko : « Waaw góor ! Ku am leneen lu mu ci dolli ? »

Margo, gannaaw ba mu yékkatee loxoom, tontu ni : « Feebar yiy wàlle dinañu indi fitna. »

Muse Jóob ne : « Waaw kumba Margo, feebar yiy wàlle dañuy indi fitna ak ñàkk dal ci am réew. Lu ñu ci mën a yokkaat ? »

Paskaal, tontu ne : « Yërmande ci sunu biir dina indi jàmm. »

Muse Jóob kontaan, ne : « Waaw leen góor xale yi, jàmm mbiru ñépp la. Leegi, ubbileen seen téere ci xët juroom-fukk ak ñaar, ngeen def jéemantu bi. Bu ngeen noppee, ñu def njàngum xew-xewu démb. »

Ca àllarba ja, Muse Jóob, gannaaw bi mu nuyoo ndongo yi, lesonju xayma ci xel la tàmbalee bés bi. Ci lesonj boobu, jigeen ñee gën a sawar. Aysatu, Kiristel ak Ummu, bëgg nañu lesonj bi lool. Ci góor ñi, Bernaar ak Paskaal itam bëgg nañu lool lesonju xayma ci xel. Looloo tax, bu Muse bi nattee elew yi, ñoom ñooy raw.

Ba mu jeexalee ca xayma ba, Muse Jóob dellu ci lesonju njàngalem jàmm. Ci noonu, mu doore natt li ndongo yi jot a jàpp ci njàngalem jàmm. Mu seetlu ne ndongo yi farlu nañu lool. Jigeen ñaa ngi jàmbaare lool. Góor ñi itam, desuñu gannaaw. Njàng mi ci topp mu ngi aju ci : « Tabax nit ku méngoo ak jamono. » Boobu lesonj soxal na lool elew yi.

Ca ndoortel lesouj tabax nit ku dëppoo ak jamano, Muse Jóob, laaj xale yi ndax mën nañu tàmbaliwaat ?

Ndongo yi waxandoo : « Noppi nanu Muse. »

Mu teg ca ne leen : « Lan ngeen jàpp ne dafay defar dëkkuwaay ? »

Nafi tontu : « Yërëm ku gën a néew doole. »

Muse Jóob ne ko : « Waaw kumba ! »

Ci noonu, ñu dégg mbiib gay yégle waxtu dallu wa. Muse Jóob, wax xale yi ñu génn. Yenn xale yi dem naani. Yeneen xale daw dem ndekkiji seen i kër. Ñenn ci ña fa des ñoom di fo ci biir ekool bi. Jàngalekati ekool bi ñoom itam, dajaloo ci genn ronu garab. Ci ñoom am na ñett yu jigeen. Ñu ngi tudd Madam Njaay, Madam Sow ak Madam Jàllo. Muse yi ñoom ñeent lañu : Muse Jóob, Muse Faal, Muse Gómis ak Muse Juuf. Njiitu ekool bi ren, jigeen la. Madam Jaañ la tudd, moom nag, ku fonk liggeey bi la.

Bu fukki waxtu ak benn tegee fanweeri simili, njiitu ekool bi mbiib. Ndongo yépp dem taxaw seen buntu kalaas, def ay sàppe . Jàngalekat bu nekk, wax ay ndongoom ñu dugg benn-benn. Muse Jóob tàmbale yeggale lesouu njàngalem jàmm bi. Mu laaj, fi ndongo yi tollu woon.

Sàmba tontu : « Yërëm ñi gën a néew doole. »

Muse Jóob ne leen : « Lan lañu ci mën a yokk ? »

Jeynaba tontu : « Nu bañ a doyalal jenn doomu Aadama. »

Muse Jóob ne : « Waaw kumba, Jeynaba. Lu ñu ci mën a dolliwaat ? »

Abdu tontu : « Ñu bañ a toroxal jenn doomu Aadama. »

Muse Jóob ne ko : « Waaw góor, Abdu. »

Ci noonu, Sala dolli ca : « Bañ a xeeb kenn. »

Muse Jóob ne elew yi : « Yéen daal ay jàmbaar ngeen, bu ñépp defee ne yéen, jàmm dina am. Waaw leegi, defleen ay jéemantu. »

Ca bésu alxemes ba, Muse Jóob war a tàmbali jàngale màndarga réew mi.
Mu daldi laaj ndax ñépp teew nañu.

Aysatu, yékkati loxoom, ne ko : « Tey, jigeen ñépp ñëw nañu. »

Muse ne ; « Góor ñi nag, kan moo ñëwul tey ? »

Alasaan tontu, gannaaw ba mu yékkatee loxoom : « Góor ñi itam,
ñépp ñëw nañu. »

Ci la Muse Jóob tàmbalee lesouju bees bi. Mu ne : « Réew mu nekk ci
àdduna bi, dafa am ay màndarga. Looloo tax, sunu Senegaal am ay
màndarga yuy jëmmal réew mi. Màndarga yooyu, danu leen war a
fonk. Ku ma ciy wax menn màndarga ? »

Paskaal tontu : « Am na raaya réew mi.

Muse ne : « Waaw-góor Paskaal, raaya réew mi, danu koo war a fonk.
Ak lan lanu war a fonkaat ? »

Koddu tontu : « Bàkku réew mi. » Mu ne ko : « Waaw-kumba Koddu!
Bàkku réew mi itam, lu nu war a fonk la. »

Muse Jóob fàttali lañu jot a jàng : muy raaya réew mi ak bàkku réew mi. Mu laajaat xale yi lu ñu ci mën a yokk ci màndarga yooyu ?

Ndongo yi yépp yékkati seen loxo. Muse Jóob seetlu ne, xale yépp a bëgg a tontu. Ci noonu mu gis ne itam, góor ñee gën a sawar. Mu laaj Omar : « Man màndarga réew mi nga xamaat ? »

Omar tontu ko : « Kañu réew mi. »

Muse ne : « Waaw góor Omar, kañu réew mi itam danu ko war a fonk. Màndarga yi ngeen tudd, danu leen war a fekk ci mépp pénc mu mbooloo di daje. Mbubb yi soldaar yi di sol, danu leen ciy gis. Ci ñoom ñooñu, ñii dañuy aar biir réew mi. Ay alkaati lañu. Soldar yi ñoom, ñooy aar sunu diggante ak yeneen réew yi. »

Muse Jóob dolli ci ne : « Ñan ñoo fi bëgg a nekk alkaati walla soldaar? » Kalaas bi yépp, yékkati seen loxo, góor ñi ak jigeen ñi. Muse Jóob gis ne ay coppite am na ci jigeen ñi.

Bu yàgg ba, jigeen, liggeeyu jàngale ak bu doktor la gënoon a sawar. Jamono ji nu tollu, loolu dafa soppeeku. Jigeen ñi, naratuñu toog ci kër yi. Leegi ñu delluwaat ci njàngum jàmm. Wut jámm, bokk na ci sàmm lu ñépp bokk.

Wut jámm, bokk na ci itam sàmm alalu jàmbur.

Bañ a tilimal, dina indi dëkkin wu rafet.

Moytu yàq, dina indi jàmm.

Bañ a jël alalu jàmbur itam bokk na ci luy indi jàmm.

Àdduna bu dal, am jàmm, dina jox nit ki àqam ak yelleefam. Loolu, dina jaar ci dund bu doy ak paj mu sell. Dina ànd ak itam ñu jàngal xale yi, aar leen, tette leen.

Ndaw ñi jox cër mag ñi ak màndarga réew mi. Waaye, tekkiwul ne, booy wut jàmm, danga naan patt ci lépp, ba ci lu dul dëgg. Jamono jii, su nu béggee am jàmm, nanuy def jàmm, yéenante jàmm, jàmm ci la lépp xaj.

Laaj yi

- 1 Limal ñaari ndongo yu jigeen ak ñaari ndongo yu góor ci kalaasu Muse Jóob ?
- 2 Lan la Muse Jóob gën a jàngale ci ayu-bés bi ?
- 3 Lu doyardil doomu Aadama mën a jur ci àdduna ?
- 4 Lu waral njàngalem jàmm am solo ?

Tukkib Ñoxor ba ca Fuuta

Tukkib Ñoxor ba ca Fuuta

Bés booba, Ñoxor fajar cuuy la jóg ndax bañ oreeru Fuuta ba rëcc ko. Tukki bi, mu ngi ko tàmbalee waajal ba doomu nijaayam Sóogi demee Xaawre ca wetu Semme. Demba ab « faraasnaabe », moo fay tabax ag kër joxoon ko liggeey ba. Demba nekk na Faraas ca Mantlaasoli diirub fukki at laata muy ñibbisi Senegaal. Ni ñu koy faral di waxe, jom mooy tukki waaye fulla mooy ñibbisi. Doomu Semme baa ngi waajal jël soxna. Doomu bàjjanam Mariyam lañu koy waaj a may. Bëgg na koo dalal ci kër gu mucce ayib. Loolu rekk a mën a seral xolam ci li mu daj Faraas ngir dajale alal ji mu indaale.

Liggeey bi tuutiwul moo tax Sóogi woo Ñoxor mu jàppale ko ci. Ñoxor, Seereeru Siin bi, bég lool ci li mu war a dem Fuuta ca kalam ya, alpulaar yi. Masul a génn Ñaaxar ga mu dëkk. Ci tele bi rekk la daan gis Fuuta na mu mel ak na fa nit ña dëkke. Waajal na tukki bi bu baax, fàttewul dara ci jomtukaay yi muy soxla. Dem na tàggu mbokkam yi ak xaritam yi. Népp ñaanal ko yoonu jàmm.

Ardo, sófëeru alpulaar biy dawal kaar biy daw Fatig-Fuuta, dafay làkk seereer bu set. Nee na li mu yàgg Fatig a ko may mu dégg lool làkku « jaamam yi ». Ci biir oto bi, Ñoxor a ngi toog ci ginnaaw Ardo, ci palaasi kanam yi. Mu ngi xool ak bëti mbégte, tooli meññeef yi muy romb ak garab yu naat yi mel ni ñuy dàqante. Nu ñuy gën a sori, kéew gi di gën a soppiku. Ñoxor gis ni lu ñuy gën a dem bëj-gànnaar, garab yiy gën a wàññiku. Dàllangeer gu mag gi ñu tuddee deseeru Saara te nekk Gànnaar mooy duggsi Senegaal te buntam mooy Fuuta. Ñoxor yëngal bopp ba ne ca xelam : « Lii war nañu ci jóg balaa muy ëpp ay loxo. » Ardo geestu, dagg Ñoxor ca ay xalaatam, ne ko : « Sama gàmmu foo jëm ca Fuuta ? » Ñoxor yeex a tontu. Ardo dellu ne ko : « Jàmbaar xanaa danga muuma ? Yaa ngi may dégg walla ? » Ndaxam sax Ñoxor dégg na sófëer bi, waaye dafa fàttaliku lu ñu ko jàngaloon ekool : tere nañu kuy wax ak sófëer buy dawal. Ardo dellu ne ko : « Baax na ! Dama la bëggoon a tegtal rekk fooy ame cere ak meew mu neex ci Fuuta ! » Ñoxor tontu ko ne : « Danga maa bëgg a jàpp caalit donj. Cere ak soow Siin la ëppe. »

Ardoo ngay wéyal waxtaanam ak Ñoxor. Kooka tanqam lu na ko ba tàyyi ngir mu dawal bañ a wax waaye mu të. Ba ñu dawaatee tuuti mu neeti Ñoxor : « Bu nu yeggee Fuuta, dinga xam ne alpulaar yi ñooy buuri seereer yi. Loolu ca sunuy maam la ba léegi. »

Ñoxor tontu ko ne ko : « Buuru alpulaar yi bu yeggee Fuuta, jaamam yépp dañu koo war a teeru. Dañu koo war a teral it ni ñuy teralee buur. Li gën a baax ak li gën a neex ci Fuuta lañu ma war a jox. Damaa war a lekk ba suur, tëdd ci lal bu nooy sama jaam yi di ma berndeel. »

Ardo neeti ko : « Sunu maam yi sax ñoo ko def. Bu ñu jaayoon seen jaami seereer yépp kon tey doo nekk fii di ma sonal. » Ñoxor ne ko :

« Dawalal te bàyyi sa wax ji, walla ma nangu oto bi jox ko keneen. Lu ab alpulaar yor seereer yi ñoo ko moom. Te xamal ne duma paas. »

Ardo xàqataay ca kow ne ko : « Bu ñuy yegg Fuuta ma lay jaay. Xamuma, ana seereer ak lekk lu neex. Sunu desit yi ngay lekk boo yeggee. »

Daanaka xaaju guddi lañu yegg Semme. Oto bi dafa paanoon ci yoon wi. Ñoxor jàppale na bu baax Ardo ci defaraat oto bi ndax def na tuuti mekanise laata muy tàmbali méccem masonj. Ca noona, ñaari gàmму yi mujj a miinante lool ci yoon wi. Ardo laaj na Ñoxor ne ko : «Ndax xam nga kër gi nga jëm ci Xaawre ? Man, Semme laa dëkk.» Ñoxor ne ko : « Déedeet, waaye Sóogi ne woon na ma bu ñu yeggee ma woo ko ci telefonam mu jëlsi ma. »

Waxtu wa ñu yegg tax na Ñoxor mënul woo Sóogi. Ardo am mbégte lool ci përye Ñoxor këram. Mu ne ko : « Sama gàmму, ñëwal fanaan sama kër ba suba nga soog a dem Xaawre. Waxtu wii, waa dëkk ba tëdd nañu te yoon wi lëndëm na. » Ñoxor tontu ko ne ko : « Sama gàmму, bëgguma laa sonal. Tee ngaa bàyyi ma jéem a dem ? » Ardo ne ko : « Mukk, Ñoxor. Sama kër sa kër la. Nun ñépp doomi Senegaal lanu. Te xamal ne, man jàppe naa la doomu ndey. »

Ñoxor mujj naa nàngu li ko Ardo ñaanoon. Ardo bég lool, ànd ak moom ba ca kër ga. Ba ñu yegsee, as ndaw su xees, xaw a sew te njool, teeru leen. Salimata la tudd mooy jabaru Ardo. Naka mu nuyoo ak Ñoxor ba noppi, mu may ko ndox mu sell ci pot bu set. Ñoxor naan ba noppi ne ko : « Jërëjëf sama jaam bi. » Salimata muuñ ne ko : « Dama lay ganale rekk, waaye xam nga ne kër say buur nga ñëw. » Ba Ardo ak ganam dalloo ba noppi, soxna si indil leen cerey mbuum ak legetu meew. Naka lañu tàmbalee lekk rekk, Ñoxor mel ne ku coroxaan. Ardo ne ko : « Sama gàmmu defal ndànk rekk, cere ji bari na. Xam naa ne xiif nga waaye dinga suur ndax bu jeexee sax ñu dolli la. » Ñoxor ne ko : « Xamoon naa ne dinga wax ne cere jee ma tax a coroxaan. Waaye wax dëgg Yàlla, neex na lool te bari na. » Salimata ne ko : « Reeral ba suur. Saa soo béggee rekk, wax ma, ma defal la ci meew mi. Meem mu bees la. Sàñq ci ngoon laa ko ratte ci sama béy yi. »

Ba ñu reeree ba noppi, Ardo indi doomu xaal bu rëy. Ginnaaw ba mu ko raxasee ba noppi, mu teg ko ca palaat ba dagg ko ñetti pàcc. Mu jël benn pàcc ba jox Ñoxor, beneen ba mu jox ko Salimata, ba ca des mu féetewoo ko. Ba Ñoxor lekkee ba ca kanam mu ne : « Sama jaam yi daal dangeen maa bëgg a lor waaye дума ko nangu. Sama biir bi fees na dell. Mënatuma cee teg leneen. Sama xol sedd na. Maa ngi leen di ñaanal jàmm ak xéewal yàgg ci seen kër gi. Yal na njaboot gi ànd ak wér. Yal nañu am ndam ci seen njàng ba amal leen njariñ ëllëg. Fi mu nekk nii sonn naa te gëmmentu. Su ma mënnoon a dallu dina baax. » Ardo ne ko : « Balaa ngay tëdd, bàyyil ma xiimal la àttaaya. » Ñoxor ne ko : « Jërëjëf gàmму. Su ma ko naane rekk дума gëmm bët. Dafa may yàqal samay nelaw. Jéggal ma rekk ! »

Ca noona, gànnaw ba mu gërëmee njaatigeem ak jabaram, Ñoxor dem ca néeg ba mu war a faanaan. Naka mu tëdd rekk, nelaw ya dikkal ko.

Ba ñu xëyee suba, Ñoxor jóg sangu, julli, tàggoo bëgg a dem. Ardo ne ko : « Doomu ndey, soo demee te ndékkiwoo, dinaa la mere lool ! Xaaral ba soxna si defar ndékki li ba noppi. » Ba Ardoy daaneel rekk, Salimata yegsi ak ab palaat bu mu teg ay kaas ak ab kafteer. Ba mu nuyoonte ak Ñoxor ba noppi, mu dem dellusi ak beneen palaat bu def ñaari miisu mburu tàppa-làppa ak buteelu lem. » Ñoxor ne : « Yéen daal maa ngi leen di sonal ! Lii lépp jaru ko woon. Su ma demee Xaawre dinaa ndékki. » Salimata ne ko : « Déedeet, gàmму, ndékkil ba suur soog a dem ; moo gën. Lu ko moy, dinaa la mere. Te sa buur bu la meree, mën na la jaay de ! » Ñoxor ne ko : « Kon xaaral ma ndékki gaaw balaa nga may jaay ! » Ñoom ñépp ñu ànd xàqataay. Ardo ne : « Xam nga ni lii neex na lool ! Kal dafa neex te dafay suuxat ay diggante, indi jàmm ci réew. Diggante pël ak seereer, lii yàgg na fi te yàlla na jëm kanam. Ñoxor, sama xol sedd na lool ci li nga fi nangoo fanaan. Won nga ma ne leegi ay doomi ndey lanu. Boo yeggee Xaawre, na nga dem kër sama najaay Béydi Sow, ndax nga xamante ak waa kër ga. Dinaa ko woo wax ko dinga fa ñëw. »

Ba Ñoxor ndékkee ba noppi, mu tàggo ak Ardo , sant ko moom ak jabaram ci ni ñu ko ganalee. Ardo gunge ko , boole ko ak taawam bu góor mu yóbbu ko ci sareet ba Xaawre. Ba mu yeggee ma nga fekk Sóogi taxaw ca pénc ma di ko xaar. Kër ñoom Demba ak pénc maa janoo. Ba ñu duggee ca kër ga, ña nga fekk Demba ak rakkam Agiibu ñu toog ca suufu niim ga di àttaaya. Sóogi wonale leen, ñu nuyoonte, saafonte, jàmmasante. Agiibu ne : « Nun de kon amaat nanu beneen jaam ci kër gi. Tabaxu Demba bi dina gaaw a noppi, te dunu fey dara. » Ñoxor tontu ko ne ko : « Dafa mel ne leegi nangu naa ndax li ma gis Semme tax na ba mënatumale leen tooñ. Seen sófëeru oreer bi moo ma dalal biig ci guddi. Fa laa fanaan, lu nekk mu defal ma ko moom ak soxnaam. Fuuta daal nit ñu baax lañu. » Sóogi feelu ko ne : « Gisagoo dara ! Gis nga sikket bale yeewe, yow la doon xaar, Demba nee na dafa la koy teeroo. » Demba àddu ne : « Waawaaw ! Gan moom, ganale rekk laa ci xam. Dangeen a bàyyi seen i kër ñëw ci seen i buur, fàww nu won leen ni ñoo leen moom . Te dañoo bëgg ngeen jàpp ne seen kër ngeen nekk. »

Ba ñu dalloo ba añ ba noppi. Nattàngooy Agiibu yi maase ak Ñoxor ñëw ca kër ga. Kenn ci ñoom, Jibi Taal, bokk na ci ñiy jàppale Sóogi ci liggeey bi. Ba mu nuyoonte ak Ñoxor ba noppi, mu ne : « Sunu kër a ngi nii, miir a dox sunu diggante ak kër gii. Ñoxor soo béggee mën nga ñëw nekk sunu kër. Ab néeg a nga fay tëje. Kenn nekku ca. Sunu kër daanaka man ak sama yaay rekk ak sama jabaru mag ñoo fa nekk. Sama rakk yaa nga Ndar di jànge iniwersite. Sama mag ji soxnaam nekk ci kër gi ma nga Gabonj. » Ñoxor walbatiku xool Sóogi, kooku xaddamtiku ne : « Loolu de, yaakaar naa ne mën naa nekk ndax yeen a maase te war ngeen a mën a nekk. » Demba jël kàddu ne : « Ñaari kër yi benn lañu. Bu la neexee nga dem Taaleen. Yaayu Jibi sama raku yaay la te man sax seen mag, Yoro mi nekk Gabonj, sama xaritu benn bakkan la. » Ñoxor ne : « Kon nanu def noonu. Jibi jërëjéf ci li nga def. Waaye danga may neexal rekk, xam nga ne man maay sa buur. » Jibi ree ne ko : « Waaw, nangu naa. Xam naa ne sunu kër dina xumb. »

Faatmata, jabaru Yoro, jàmmasante ak Ñoxor. Ba ñu noppee, Jibi won Ñoxor néegam. Ba Ñoxor duggee ca néeg ba dafa waaru. Ndekete Jibi waajaloon na ñëwu Ñoxor bi. Néeg ba dara mànkewu fa ! Juntukaay yi Ñoxor di soxla, yépp a nga fa. Am na sax ab tele bu ndaw ak wàntilaatëer. Juntukaay yooyu ci safara siy jóge ci naaj wi lañuy doxe. Ci kow lal bi fekk na fa ay darab, ab sarbet ak ay musuwaar yu bees tàq. Tegal nañu ko fa ab gaas ak palaat bu def ay kaas, potu kafe ak bu warga ak benn boyetu suukër. Ñoxor woo Jibi ne ko : « Jibi, yaw xam naa lii danga koo pare woon bu yàgg. Lii moom dafa ëpp ! Man bëgguma leen sonal. »

Jibi ne ko : « Lii lépp sama yaay la. Bi ma ko waxee xalaat bi la ne ma, seereer ak alpulaar, terànga rekk moo ci xaj. Loo mën ci teral Ñoxor na nga ko def te rafetal sa dëkkin ak moom. Seen i maam benn lañu. Seereer yi Fuuta lañu cosaanoo. Foofu la sunu kalante ak ñoom sosoo. » Ñoxor ne ci xelam : « Lii kenn warul seetaan ba mu deñ ci diggante seereer ak alpulaar. »

Laaj yi

- 1 Fu Ñoxor jëm ak lu mu fay defi ?
- 2 Lan mooy kalante ?
- 3 Ndax Ñoxor Semme la jëm ?
- 4 Ndax Ñoxor ak Sóogi ñooy bokk kër gu ñu nekk ?
- 5 Lu tax li nekk ci diggante seereer ak alpulaar warul deñ ?

Ce livret gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN